

Oostenrijk een decoratie was die alleen gegeven werd aan militairen die hun instructie overtreden hadden, d.w.z. als het goed afgelopen was, kregen ze die onderscheiding en als het slecht afgelopen was, werden ze doodgeschoten.¹ Ik vond dus wel dat de koningin jegens de Geer mocht doorzetten, maar wees er haar tegelijk op dat dit een uitzonderlijk geval was en dat zij mijn advies niet mocht zien als een vrijbrief voor willekeurig handelen van haar kant.²

Ook Gerbrandy adviseerde tot doorzetten. Hij gaf ook het punt aan waarop de Geer binnen het kabinet kwetsbaar was: zijn door allen afgewezen denkbeeld, voor twee weken vakantie naar Zwitserland te gaan; dat de Geer om praktische redenen van dat voornemen afgezien had, maakte, aldus Gerbrandy, geen enkel verschil.

De koningin was het daarmee eens. Zij liet de Geer (aan wie zij, wij herinneren er aan, al eind juli gezegd had dat zij 'ernstige bezwaren' had tegen zijn beleid) op vrijdag 23 augustus bij zich komen, veroordeelde in scherpe bewoordingen zijn Zwitserland-plan en gaf hem naar aanleiding daarvan in overweging, ontslag te vragen. 'Bedoelt u ontslag als minister-president of als minister van financiën?' vroeg de Geer. De koningin antwoordde dat zij dat nog wilde overwegen, ze zou dat de Geer schriftelijk doen weten maar voordien eerst nog een nieuw gesprek met hem voeren: maandagochtend.

Nog op diezelfde vrijdag kwam het kabinet bijeen. De Geer deed daar mededeling van zijn gesprek met de koningin. Het nagenoeg algemeen gevoelen van de ministerraad (Gerbrandy zweeg) was dat een poging moest worden ondernomen, de koningin tot andere gedachten te brengen. Bolkestein wenste, 'dat H. M. de mening van het kabinet zou vernemen. Een ontslag van de minister-president zou noodlottige repercussies ook in Nederland teweeg brengen' – afgesproken werd dat van Kleffens de koningin zou vragen, een delegatie uit de ministerraad te ontvangen³, en dat die delegatie er bij de koningin op zou aandringen dat de Geer, hoewel aftredend als minister-president, minister zou blijven; toen dat in stemming kwam, stemden allen vóór, behalve Gerbrandy – hij stemde tegen, 'dat hebben wij hem', aldus later Steenberghe, 'zeer kwalijk genomen.'⁴

De Geer was totaal verslagen – en juist op die vrijdag, waarop hij, zo voelde hij het, door de koningin de laan uitgestuurd was, bereikte hem het verzoek van de redactie van *Vrij Nederland*, een bijdrage over de koningin te schrijven ter plaatsing in het nummer waarin haar naar aanleiding van haar zestigste verjaardag, zaterdag 31 augustus, hulde zou worden betuigd.

¹ Zulk een onderscheiding heeft in werkelijkheid nooit bestaan. ² Van Kleffens, 2 juni 1958. ³ Ministerraad: Notulen, 23 aug. 1940. ⁴ Steenberghe, 1 nov. 1955.